

ПОКАЗИ СВДКІВ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Чечур Л. Л.

*/студент 5-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»*

Анотація: Дана робота присвячена дослідженню питання поняття свідків та їх показань у цивільному процесі та використання цих показань як засіб доказування в суді.

Ключові слова: свідок, показання свідків, цивільний процес.

Summary: This work is devoted to the research of questions the concept of witness and their testimony in civil procedure and use of these testimonies as means of proving in courts.

Keywords: witness, testimonies, civil procedure.

Постановка проблеми. Засобами доказування, які є підставами заперечень та вимог сторін в цивільному процесі можуть бути письмові і речові докази, зокрема аудіо- і відеозаписи та висновки експертів. Але в більшості випадків найбільш дієвими і найбільш популярними засобами доказування виступають покази свідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даного питання в різні часи підходили дослідники як теоретичних, так і процесуальних наук: В. В. Молчанов, С. С. Алексеєв, Р. С. Белкін, Є. І. Білозерська, С. С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, А. Т. Боннер, С. В. Васільєв, Є. В. Васьковський, А. П. Вершинін, С. В. Нікітін, Ю. К. Осипов, В. К. Пучинський, В. В. Комаров, В. А. Кройтор, С. В. Курильов, Л. Ф. Лісни-цька, Д. Д. Луспеник, І. В. Решетнікова, Б. К. Рижов, Т. В. Сахнова, В. І. Тертишніков, М. К. Треушніков, Ф. Н. Фаткуллін, С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, Д. М. Чечот, Н. О. Чечіна та інші. Водночас низка питань залишається спірною. Вони вимагають подальшого дослідження, в тому числі із використанням окремих нових підходів.

Мета статті. Дана робота присвячена дослідженню питання поняття свідків та їх показань у цивільному процесі та використання цих показань як засіб доказування в суді.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 50 ЦПК України, свідок – особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи. [2] Свідком, для належного виконання своїх функцій, повинна бути особа, яка здатна правильно сприйняти обставини, які причетні до справи і давати правильні показання. Потрібно розрізняти показання свідка, як докази і показання свідка, як засоби доказування. Показання свідків як докази – це відомості про факти і самі фактичні дані, про які свідок повідомляє суд, а показання свідка як джерело, з якого суд отримує ці фактичні дані – це засіб доказування.

Отже, показання свідків як засоби доказування — це повідомлення про обставини, що входять до предмета доказування, тобто про юридичні факти складу вимог і заперечень сторін та інші обставини, що мають значення для

справи, які повідомляються суду в установленому законом процесуальному порядку і формі, а можливість свідчення про факти, що мають значення для справи, є підставою для визнання їх належними до справи і виклику свідків у судові засідання.

Свідок відрізняється від інших учасників процесу наступними особливостями:

- Свідок – це юридично незацікавлена особа. Особи, в яких зацікавленість носить юридичний характер, залучаються в процес як особи котрі беруть участь у справі (наприклад, позивач, відповідач, третя сторона та ін.). Інша зацікавленість особи не перешкоджає її допиту в суді як свідка.

- Законом не встановлений вік, з досягненням якого особа може бути допитана в суді як свідок.

- На свідка покладають два основні обов'язки: з'явитися в суд у призначений час, і дати правдиві показання про відомі йому обставини справи

- Свідки повинні повідомляти суд про обставини, які сприймались ними особисто. Але бувають випадки, коли суд допускає такі свідчення, про які свідок дізнався від інших осіб. В будь-якому випадку, свідок повинен знати і назвати джерело своєї обізнаності. Свідчення, які надає свідок без того, щоб назвати джерело своєї обізнаності, не матимуть сили засобу доказування [7, с.153].

Здатність свідка виступати учасником правовідносин не залежить від наявності у нього дієздатності. Показання можуть давати і малолітні, і неповнолітні, якщо не можна обійтися без притягнення їх до участі в процесі у справі і без їхніх свідчень. Але в такому випадку обов'язково враховується рівень їх розвитку і здатність правильно сприймати реальну дійсність.

Слід розуміти, що не всі особи можуть бути допитані в якості свідків. Осіб, які не можуть бути допитані в якості свідків можна поділити на дві категорії:

- Особи, які не здатні розуміти обставини та давати адекватні показання внаслідок своїх фізичних та психічних вад.

- Особи, які не можуть допитані як свідки внаслідок своїх службових обов'язків.

До першої групи відносять недієздатних осіб, а також осіб, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі. Особи, що належать до цієї групи, не здатні реально і правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, і не можуть дати показання через свої фізичні і психічні вади.

До другої групи, згідно зі ст. 51 ЦПК не підлягають допиту як свідки: 1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання; 2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім службовим чи професійним становищем, – про такі відомості; 3) священнослужителі – про

відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 4) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення у нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення рішення чи вироку. Вважаю, що цей перелік може бути уточнено.[8, с.110] Ця категорія свідків характеризується тим, на них покладений службовий обов'язок, який не дозволяє розкривати певного роду інформацію. У цій категорії свідків також можна окремо виділити осіб, що входять до дипломатичного корпусу. Особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв — без згоди дипломатичного представника. Крім того, особа може відмовитися від надання показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, повідомивши про причини відмови.

Притягнення свідка до участі в процесі у справі можливе за ініціативою сторін, інших осіб, які беруть участь у справі.

Суд, при оцінці і дослідженні показань свідків, повинен урахувати й те, що на повноту і об'єктивність свідчень можуть впливати не правові зв'язки між сторонами і свідками, наприклад товариські, родинні, моральні та психологічні фактори. Тому в ЦПК України передбачено, що перед допитом свідка потрібно встановити його особу, вік. Рід занять, відношення до даної справи і стосунки з сторонами. (ч.3 ст. 180 ЦПК України), а лише після цього попередити його про кримінальну відповідальність за статтями 384, 385 Кримінального кодексу України за дачу неправдивих показань і за відмову давати показання та привести його до присяги під розписку. Але існує виняток, тобто відповідно до ст. 63 Конституції України особа не несе відповідальності за відмову давати показання щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, зокрема ст. 52 ЦПК України. Повнота і об'єктивність показань свідків забезпечується також безпосередньою і усною формою допиту в судовому засіданні у тому самому складі суддів, який ухвалює рішення[3].

Допит неповнолітніх свідків має свої особливості, які визначають віковим рівнем, їх розумовим розвитком та психологічним станом, який викликається процесуальною формою судового засідання. Свідки, що не досягли 16-ти річного віку, не попереджаються про кримінальну відповідальність. Допит всіх малолітніх і неповнолітніх свідків обов'язково проводиться в присутності педагога або близьких для свідка осіб, якщо вони незаінтересовані у справі. [6, ст. 135].

Викликаний свідок зобов'язаний з'явитися до суду у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. Виклик свідка в суд може бути здійснений телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику. Якщо свідок не буде виявлений за адресою, повідомленою суду, виклик можливо здійснити судовою повісткою за місцем роботи свідка. У разі, якщо свідок не має можливості з'явитися до суду у визначений час, він повинен завчасно повідомити про це суд. Причому, цей обов'язок щодо повідомлення покладений саме на свідка, а не на сторону у справі. Належним чином викликаний свідок, який без поважних причин не з'явився в судове засідання або не повідомив про причини неявки, може бути підданий приводу через органи внутрішніх справ з відшкодуванням

у дохід держави витрат на його здійснення. Допит свідка у суді Кожний свідок має допитуватися окремо. Перед допитом свідка головуєчий встановлює його особу, вік, рід занять, місце проживання і стосунки із сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, роз'яснює його права і з'ясовує, чи не відмовляється свідок із встановлених законом підстав від давання показань. У разі, якщо свідок має законні підстави відмовитися від дачі показань, суд приймає дану відмову шляхом постановлення ухвали. Нововведенням ЦПК є те, що окрім повідомлення про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань і відмову від давання показань, свідок має бути приведений до присяги. Текст присяги складається зі слів «Я, (ім'я, по батькові, прізвище), присягаю говорити правду, нічого не приховуючи і не спотворюючи». Дана присяга зачитується вголос безпосередньо свідком та підписується ним. Підписаний свідком текст присяги та розписка приєднуються до справи. Однак, якщо судом перед початком допиту свідка буде встановлено, що існують перешкоди для його допиту, то такий свідок до присяги не приводиться, а суд виносить ухвалу про відмову від дачі показань свідком. Допит свідка розпочинається з пропозиції розповісти все, що йому особисто відомо у справі, після чого першою ставить запитання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Після закінчення допиту свідка особами, які беруть участь у справі, суд також може поставити запитання свідку, а також може з'ясовувати суть відповіді свідка на запитання осіб. При постановленні запитань свідку слід враховувати те, що питання мають відповідати певним вимогам, оскільки головуєчий має право за заявою осіб, які беруть участь у справі, знімати питання, поставлені свідку, якщо вони за змістом ображають честь чи гідність особи, є навідними або не стосуються предмета розгляду. Слід звернути увагу, що суд може знімати запитання лише у випадку, коли сторони заявляють про необхідність їх зняття відповідно до даних підстав, а не за власною ініціативою. Це, зокрема, забезпечує принцип змагальності сторін. Однак, у частині того, що суд лише за заявою сторони повинен знімати запитання, які не стосуються предмета позову, законодавець не врахував, що ч. 2 ст. 160 ЦПК на головуєчого покладено зобов'язання усувати із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи, зокрема і запитання, які не стосуються предмета спору. Обставини, щодо яких дає показання свідок, повинні бути відомі йому особисто. У разі, якщо свідку відомі певні факти з певних джерел, то варто ставити запитання, з яких саме джерел свідок брав дану інформацію, оскільки показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, не мають доказової сили.

*Науковий керівник:
к.ю.н., доц. Черевко П.П.*

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, – №254/96 –ВР.

2. Цивільний Кодекс України. // Відомості Верховної Ради (ВВР), – 2003, – NN 40-44.
3. Цивільний процесуальний Кодекс України. // Відомості Верховної Ради (ВВР), – 2004, – N 40-41, 42.
4. Закон України "Про нотаріат" від 02.09.93, зі змінами до 16.04.2009. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), – 2009, – N 38.
5. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25.
6. Белков О. Теоретичні і практичні аспекти прав свідка відмовитись свідчити стосовно себе членів сім'ї та близьких родичів Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції 13-14 лютого 2003р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003.
7. Казаренко М. Право свідка на імунітет та підстави його застосування // Право України. –К. 1998, №2.